

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

HOÀNG THỊ TRANG

THÀNH NGỮ, TỤC NGỮ TRONG SÁNG TÁC
CỦA HỒ ANH THÁI

LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

THÁI NGUYÊN - 2016

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

HOÀNG THỊ TRANG

**THÀNH NGŨ, TỤC NGŨ TRONG SÁNG TÁC
CỦA HỒ ANH THÁI**

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 60.22.01.21

LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Ngô Thị Thanh Quý

THÁI NGUYÊN - 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nêu trong luận văn là trung thực và chưa từng được ai công bố trong bất cứ công trình nào khác.

Ngày 22 tháng 6 năm 2016

Tác giả luận văn

Hoàng Thị Trang

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn tốt nghiệp này, tôi xin bày tỏ lòng kính trọng, biết ơn chân thành và sâu sắc nhất của mình tới **PGS.TS. Ngô Thị Thanh Quý**- người đã tận tình chỉ bảo, hướng dẫn tôi trong quá trình học tập, nghiên cứu với tất cả tâm lòng và trách nhiệm của người thầy.

Tôi xin trân trọng cảm ơn các quý thầy cô trong Ban giám hiệu; Phòng Đào tạo; Khoa Ngữ văn; quý thầy cô trực tiếp giảng dạy đã giúp đỡ tôi rất nhiều trong suốt thời gian học tập, nghiên cứu khoa học.

Tôi xin ơn sâu sắc các bạn đồng nghiệp cùng người thân, gia đình đã giúp đỡ, động viên tôi trong quá trình thực hiện luận văn.

Ngày 22 tháng 6 năm 2016

Tác giả luận văn

Hoàng Thị Trang

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN.....	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC BẢNG	iv
MỞ ĐẦU.....	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề.....	3
3. Mục đích nghiên cứu	6
4. Đối tượng nghiên cứu	6
5. Nhiệm vụ nghiên cứu	6
6. Tư liệu nghiên cứu.....	7
7. Phương pháp nghiên cứu	8
8. Đóng góp của luận văn	8
9. Bố cục của luận văn.....	9
Chương 1. MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ LUẬN CHUNG	10
1.1. Khái quát về thành ngữ, tục ngữ.....	10
1.1.1. Khái niệm thành ngữ, tục ngữ	10
1.1.2. Một số nét tương đồng của thành ngữ, tục ngữ.....	12
1.1.3. Một số nét dị biệt giữa thành ngữ, tục ngữ.....	21
1.2. Những nhân tố cơ bản tác động đến sự nghiệp sáng tác của Hồ Anh Thái.....	24
1.2.1. Sơ lược về tiểu sử	24
1.2.2. Quan niệm sáng tác.....	25
Tiểu kết chương 1	28
Chương 2. CÁCH THỨC VẬN DỤNG THÀNH NGỮ, TỤC NGỮ TRONG SÁNG TÁC CỦA HỒ ANH THÁI	29
2.1. Khái quát chung về việc sử dụng thành ngữ, tục ngữ trong sáng tác của Hồ Anh Thái	29

2.2. Cách thức vận dụng thành ngữ, tục ngữ trong sáng tác của Hồ Anh Thái.....	32
2.2.1. Vị trí đặt.....	32
2.2.2. Các kiểu vận dụng	40
Tiểu kết chương 2	53
Chương 3. GIÁ TRỊ CỦA VIỆC SỬ DỤNG THÀNH NGỮ, TỤC NGỮ TRONG SÁNG TÁC CỦA NHÀ VĂN HỒ ANH THÁI	54
3.1. Giá trị của việc sử dụng thành ngữ, tục ngữ vào phản ánh nội dung sáng tác	54
3.1.1. Việc sử dụng thành ngữ, tục ngữ góp phần hiện lộ xã hội hiện đại.....	54
3.1.2. Việc sử dụng thành ngữ, tục ngữ góp phần khắc họa chân dung và nhân cách của con người hiện đại	57
3.1.3. Vận dụng thành ngữ, tục ngữ góp phần bộc lộ quan điểm nhìn đời sâu sắc của nhà văn	63
3.2. Giá trị của việc sử dụng thành ngữ, tục ngữ trong nghệ thuật biểu hiện của các tác phẩm	66
3.2.1. Tạo ra lớp ngôn từ gần gũi nhưng rất sâu sắc	66
3.2.2. Tăng sự linh hoạt và hình ảnh cho câu văn	70
3.2.3. Góp phần làm đậm rõ giọng điệu châm biếm của nhà văn	75
Tiểu kết chương 3	79
KẾT LUẬN.....	81
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	84
PHỤ LỤC	

DANH MỤC BẢNG

Bảng 2.1.1. Bảng thống kê số lượng thành ngữ, tục ngữ trong sáng tác của Hồ Anh Thái.....	29
Bảng 2.1.2. Bảng thống kê tần số sử dụng thành ngữ, tục ngữ ở từng thể loại trong sáng tác của Hồ Anh Thái.....	30

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Tiếng Việt là một thứ ngôn ngữ giàu đẹp. Sự giàu đẹp ấy sẽ không thể đầy đủ nếu thiếu đi thành ngữ, tục ngữ. Thành ngữ và tục ngữ là những câu nói dân gian luôn đóng vai trò không thể thiếu trong quá trình giao tiếp của người dân nước Việt từ xưa tới nay. Bởi người Việt ưa sử dụng những câu nói ngắn gọn nhưng sâu sắc. Người Việt cũng ưa sử dụng những kinh nghiệm, những tri thức đã được đúc kết để lồng vào cuộc trò chuyện khiến cho lời nói ngắn gọn nhưng hàm súc và giàu hình ảnh. Thành ngữ, tục ngữ đã đáp ứng được yêu cầu ấy. Thế nên, dù chẳng ai bảo ai nhưng chúng ta đều sử dụng thành ngữ, tục ngữ như một thói quen không thể thiếu trong khi giao tiếp.

Tục ngữ là những kho kinh nghiệm của nhân dân về các hiện tượng tự nhiên, các ứng xử xã hội. Đó là nơi bộc lộ khá tập trung lối sống, đặc điểm tư duy, lối nói của dân tộc. Nói cách khác, tục ngữ biểu hiện khá rõ văn hóa của dân tộc. Văn hóa là dòng chảy tiếp nối từ quá khứ đến hiện tại và tương lai. Theo cùng dòng chảy ấy, tục ngữ cũng tồn tại từ quá khứ cho tới tận ngày hôm nay. Đến nay, người Việt vẫn coi tục ngữ là “túi trí khôn” của chung dân tộc, ai cũng có quyền sử dụng và có trách nhiệm giữ gìn.

Trong kho tàng ngôn ngữ dân tộc, thành ngữ cũng là một lựa chọn quen thuộc trong quá trình giao tiếp. Chúng ta thích dùng những ý, những mẫu có sẵn để lời nói ngắn gọn nhưng súc tích. Thế hệ trước tạo ra ý, mẫu sẵn và thế hệ sau sử dụng như một thói quen. Vậy nên, thành ngữ cũng có vai trò quan trọng giúp nâng cao hiệu quả giao tiếp và có sức sống bền bỉ cho tới ngày nay.

1.2. Xã hội hiện đại đã đánh dấu sự xuất hiện của thành ngữ, tục ngữ phổ biến trong văn chương và báo chí. Đặc biệt là trong văn chương hiện đại. Các

nhà văn ưa sử dụng thành ngữ, tục ngữ để tạo sức biểu cảm cao cho các câu văn, hình ảnh, tạo sự cuốn hút người đọc. Hầu như các nhà văn hiện đại nào ít nhiều cũng sử dụng thành ngữ, tục ngữ trong sáng tác. Trong đội ngũ các nhà văn nổi bật lên có Hồ Anh Thái - một đại diện tiêu biểu cho văn học Việt Nam đương đại. Đây là một nhà văn mang phong cách văn chương độc đáo đầy sự lôi cuốn; lối viết văn tự nhiên trơn lướt; ngôn ngữ văn chương tổng hòa nhiều màu sắc, trong đó nổi bật lên là màu của ngôn ngữ đời thường. Bởi nhà văn muốn thông qua ngôn ngữ bình dân để vẽ nên thực trạng xã hội một cách chân thật nhất để hướng tới miêu tả hiện thực như nó vốn có. Nhà văn muốn thu hẹp khoảng cách giữa truyện kể và những chuyện của đời thực. Sử dụng lời ăn tiếng nói bình dân chính là phương thức để thu hẹp khoảng cách ấy. Đó là nguyên nhân lí giải vì sao trong các sáng tác của Hồ Anh Thái lại chứa một số lượng lớn thành ngữ và tục ngữ.

1.3. Xét thấy vấn đề sử dụng thành ngữ, tục ngữ trong các tác phẩm của Hồ Anh Thái là một vấn đề rất thú vị nhưng đến nay vẫn chưa có một nghiên cứu nào đi sâu tìm hiểu, lí giải một cách hệ thống. Vậy nên người viết mạnh dạn chọn đề tài “*Thành ngữ, tục ngữ trong sáng tác của Hồ Anh Thái*”. Mong rằng qua đề tài này, người viết có thêm đóng góp để giúp người đọc có thể thấy rõ hơn nữa sức sống lâu bền của thành ngữ, tục ngữ trong xã hội hiện đại; thấy rõ hơn nữa mối quan hệ mật thiết giữa thành ngữ, tục ngữ với văn chương hiện đại và phần nào lí giải được cái thú vị cuốn hút người đọc đến với các sáng tác của Hồ Anh Thái- một trong những nhà văn tiêu biểu của văn học hiện đại ở Việt Nam một phần là nhờ chất dân gian còn lưu dấu trên nhiều trang viết của ông.

2. Lịch sử vấn đề

Vấn đề nghiên cứu về văn học dân gian hiện đại nói chung và tục ngữ mới nói riêng đã được quan tâm đến trong một số giáo trình, bài viết.

Giáo trình "*Văn học dân gian Việt Nam*" của tác giả: Đinh Gia Khánh, Chu Xuân Diên, Võ Quang Nhơn đã khẳng định tục ngữ phát triển, biến đổi theo sự phát triển của trình độ kỹ thuật, xã hội. Vì vậy mà sau Cách mạng tháng Tám, những câu tục ngữ mới ra đời đã phản ánh được phần nào cuộc cách mạng khoa học ở nước ta. Các tác giả còn khẳng định "*Tục ngữ mới vẫn đang trên đường phát triển*". Như vậy, trong giáo trình này, các tác giả đã ít nhiều đề cập tới sự phát triển, vận động của tục ngữ và vị trí của nó trong xã hội mới.

Ở Việt Nam cuối những năm 60 của thế kỷ 20, trên "*Tạp chí văn học*" cũng có một diễn đàn bàn về văn học dân gian hiện đại. Các tác giả nghiên cứu văn học dân gian như: Đinh Gia Khánh, Vũ Ngọc Phan, Trần Gia Linh,... đều khẳng định sự tồn tại của văn học dân gian hiện đại và vai trò của nó trong đời sống. Đã có ý kiến lập luận về tục ngữ: "*Tục ngữ chỉ là một trong những thể loại chứng minh sức sống của văn học dân gian trong thời đại mới*". Lời khẳng định này đã cho thấy sức sống trường tồn của văn học dân gian hiện đại nói chung và của thể loại tục ngữ nói riêng.

Tác giả Trần Gia Linh với bài viết "*Những biến đổi quan trọng của thể loại tục ngữ trong thời đại mới*"(1991). Trong bài viết này, tác giả đã khẳng định những vấn đề quan trọng của tục ngữ mới. Tục ngữ mới đã sử dụng tục ngữ cổ truyền gắn với việc thông tin những tư tưởng cách mạng, tục ngữ xuất hiện trên nhiều môi trường khác nhau của cuộc sống mới. Tục ngữ mới hướng về những kinh nghiệm có tính chất mũi nhọn của cuộc sống, tục ngữ mới khái quát nhanh chóng thói hư tật xấu để phê phán và phủ nhận.